

УДК 341.22

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Каспрук О. С.

Аспірантка кафедри міжнародного публічного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Забара І. М.

Анотація. Міжнародний досвід організації транспортних перевезень між країнами зводиться до створення мультимодальних транспортних систем, які дозволяють значно збільшити обсяги перевезень, сприяючи підвищенню рівня міжнародно-правового співробітництва, розвитку мережі існуючих транспортних коридорів та інтеграції національних транспортних інфраструктур до міжнародних транспортних систем.

В сучасних умовах існує ціла система способів перевезення вантажів з одного пункту в інший. Окрім способів загального використання з'являються більш вдосконалені, такі як мультимодальні перевезення. В даний час в базі нормативно-правового регулювання перевезень відсутнє офіційне визначення поняття «мультимодальні перевезення», а також цілого ряду сумісних положень.

У статті проведено аналіз підходів до визначення поняття «мультимодальні перевезення». Досліджено проблеми правового режиму мультимодальних перевезень. Розглянуто норми національного законодавства та норми основних міжнародних договорів, що регулюють даний вид перевезень. У статті надаються пропозиції щодо гармонізації правових відносин в площині взаємодії різних видів транспорту та різних правових режимів.

Ключові слова: Міжнародні перевезення вантажів, мультимодальні перевезення, національне законодавство, правовий режим, міжнародний договір, Роттердамські правила.

Постановка проблеми. Через відсутність універсальної міжнародної конвенції про мультимодальні перевезення, де б визначались жорсткі рамки відповідальності перевізників, виникає ряд проблем щодо застосування правового режиму.

Мультимодальні перевезення створюють якісно нові можливості для перевізників, насамперед завдяки обходу цілого ряду обмежень, одним з яких є періодична відсутність дозволів на транзитний проїзд по території іншої країни. Створення нових мультимодальних коридорів дозволить подолати інфраструктурний дисбаланс на територіях великих інтеграційних об'єднань. Зокрема, на території Євросоюзу планується розвиток мультимодальних коридорів у напрямках Схід-Захід та Північ-Південь, а також створення чотирьох діагональних коридорів.

На сьогодні не існує єдиного підходу до визначення мультимодального перевезення, що пояснюється відсутністю імперативного закріплення даного інституту в законодавстві багатьох країн і загальноприйнятого проголошення на міжнародному рівні.

Беручи до уваги європейський досвід мультимодальних перевезень, розвиток даного виду перевезень в Україні є досить актуальним та потребує вирішення низки внутрішніх та міжнародно-правових питань, пов'язаних з організацією перевезень по вже існуючим та новим маршрутам, насамперед через гармонізацію з нормами Європейського Союзу

та через вдосконалення законодавчої бази щодо підтримки та розвитку комбінованого транспорту.

Мета статті – проаналізувати особливості правового регулювання міжнародних мультимодальних перевезень та сформулювати пропозиції щодо удосконалення правового регулювання даного виду перевезень в межах розвитку транспортних коридорів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ступінь розробленості теми щодо мультимодальних перевезень у вітчизняній науковій літературі на даний момент є недостатньою. Дослідження особливостей правового регулювання мультимодальних перевезень висвітлено у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених: Соколова О. Є., Лебедев В. П., Лимонов Э. Л., Калпін А. Г., Бутакова Н. А., Миротина Л. Б. та інших.

Основні результати дослідження. На сьогодні не існує єдиного узагальненого підходу до визначення поняття «мультимодальні перевезення». Окремі дослідники висловлюють думку, що під міжнародними мультимодальними перевезеннями слід вважати такі перевезення, при яких вантаж слідує по території двох або більше держав, які уклали між собою спеціальні угоди.

Інші дослідники під мультимодальним перевезенням ватажу вважають транспортування вантажних партій від пункту відправлення до пункту призначення, коли для процесу переміщення використовується більше одного виду транспорту [1].

Так, наприклад, О.Є. Соколова визначає даний вид перевезень як «інтегровану та взаємозв'язану транспортну систему, завданням якої є прискорення, здешевлення та спрощення технологічних процедур упродовж повного ланцюга доставки «від дверей до дверей» за умов організаційно-технологічної взаємодії всіх ланок перевізного процесу» [2, с. 114].

Інший дослідник Е. Л. Лимонов визначає міжнародні мультимодальні перевезення як «перевезення з використанням декількох видів транспорту, виконувани під відповідальністю одного перевізника за єдиним транспортним документом і за єдиною наскрізною ставкою» [3, с. 54-56].

Проф. Л. Б. Миротин у своїй науковій праці ототожнює мультимодальні, комбіновані та інтермодальні перевезення вантажів та вважає, якщо при перевезеннях хоч два види транспорту є міжнародними, то таке перевезення вважається мультимодальним (змішаним) [4].

Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК ООН) підготувала документ «Термінологія комбінованих перевезень», в якому перерахувала основні терміни, використовувани в комбінованих перевезеннях або які мають відношення до цих перевезень. У вищезгаданому документі зазначаються наступні терміни [5]:

- мультимодальні перевезення – перевезення вантажів двома і більше видами транспорту;
- інтермодальні перевезення – послідовне перевезення вантажів двома і більше видами транспорту в одній і тій же вантажній одиниці чи вантажному автотранспортному засобі в рамках комплексного автотранспортного ланцюга (від дверей до дверей) без вантажно-розвантажувальних робіт;
- комбіновані перевезення – інтермодальні перевезення, в рамках яких більша частина європейського маршруту приходить на залізничний, внутрішній водяний чи морський транспорт і будь-який початковий чи кінцевий відрізок маршруту, на якому використовується автомобільний транспорт, являється максимально коротким;
- автомобільно-залізничні перевезення (у вітчизняній літературі відомі як контрейлерні перевезення) – комбіновані перевезення залізничним та автомобільним транспортом.

Європейська економічна комісія ООН виділяє також наступні види перевезень: морські перевезення на короткі відстані, фідерні перевезення, вертикальний метод завантаження-розвантаження «ло-ло», горизонтальний метод завантаження-розвантаження «ро-ро», комбіновані перевезення без супроводу, комбіновані перевезення з супроводом, перевезення «рухомий шлях».

Згідно з Конвенцією ООН про міжнародні змішані перевезення вантажів від 1980 р. терміну «мультимодальні перевезення» відповідає термін «змішані перевезення», що означає перевезення вантажів щонайменше двома різними видами транспорту на підставі договору змішаного перевезення з місця в одній країні до обумовленого місця доставки в іншій країні [6].

Відповідно до Конвенції операції з вивезення та доставки вантажів, які здійснюються тільки одним видом транспорту, не вважаються міжнародним змішаним перевезенням.

Багато авторів представляють за доцільне звернутися до визначень, затверджених на конференції UNCTAD (Конференція ООН з торгівлі та розвитку) 1995 року, де були розроблені правила для чотирьох видів перевезень, до яких відносять [7]:

- інтермодальні перевезення;
- мультимодальні перевезення;
- сегментовані перевезення;
- комбіновані перевезення.

Приходимо до висновку, що у вітчизняних джерелах відсутній єдиний переклад кожного із виду перевезень (всі терміни вживаються одночасно).

Спираючись на вищенаведені визначення, можна зробити висновок, що на даний момент не існує універсального визначення мультимодальних перевезень, що створює ряд суперечностей та розбіжностей. Дане питання потребує подальшого вирішення та встановлення більш чітких рамок співставлення даних понять, особливо це стосується вітчизняної наукової літератури.

З однієї сторони, поняття мультимодальних, інтермодальних, комбінованих та змішаних перевезень є спорідненими, що є позитивним в розрізі взаємозаміни понять та при виникненні непорозумінь. З іншої сторони, виходячи з міжнародних документів, поняття «мультимодальні перевезення» є базисним та включає в себе інтермодальні та комбіновані перевезення. У свою чергу інтермодальні перевезення включають в себе комбіновані перевезення, які виступають їх підвидом.

Спробуємо надати власне визначення мультимодальних перевезень. Мультимодальні перевезення – це такий вид транспортування, виконуваного під відповідальністю одного перевізника за єдиним транспортним документом, при якому використовується два або більше видів транспорту, наприклад, перевезення залізницею та перевезення автомобілем.

На сьогоднішній день не існує єдиного універсального закону, який би регулював мультимодальні перевезення різними видами транспорту. Існуючі міжнародні конвенції регулюють змішані перевезення лише одним видом транспорту.

На Токійській конференції Міжнародного морського комітету в 1969 р. був розроблений Проект міжнародної конвенції про змішані перевезення – Токійські правила. Проформи транспортних документів (ФІАТА і БІМКО) для оформлення змішаних перевезень містять ідеї Токійських правил.

Актуальні питання щодо міжнародно-правового регулювання змішаних перевезень вантажів були розглянуті з якісно нової сторони в Бернській міжнародній конвенції про залізничні перевезення 1890 р.

Наступним кроком в розвитку змішаних перевезень стала Бернська конвенція про міжнародні залізничні перевезення 1980 року (КОТІФ), додатки якої (А і В) регулюють відносини, пов'язані з перевезенням пасажирів і перевезенням вантажів [8].

Вагомий внесок в розвиток правового регулювання мультимодальних перевезень було зроблено Міжнародною торговою палатою (ICC International Chamber Commerce), під егідою якої на базі Токійських правил був прийнятий «Пакет Правил про мультимодальні перевезення».

Основним міжнародним договором в галузі правового регулювання міжнародних комбінованих перевезень виступає Конвенція ООН 1980 року «Про міжнародні мультимодальні перевезення вантажів» (Женевська конвенція). Її норми носять імперативний характер і застосовуються до всіх договорів змішаного перевезення з одного місця в інше, які розташовані у двох державах. До теперішнього часу дана концепція не вступила в силу.

Досить важливим є питання визначення сфери дії міжнародних конвенцій при мультимодальних перевезеннях, що прямо пропорційно залежить від ділянки маршруту, на якій була заподіяна шкода за незбереження вантажу. Професор А. Калпін у своїй статті, присвяченій аналізу Конвенція ООН про договори повністю або частково морських перевезень вантажів, розглядає два підходи до визначення відповідальності за пошкодження вантажу [9, с. 87-88]. Згідно з першим підходом відшкодування за незбереження вантажу несе перевізник, який вступив першим в договір з послідуєчим правом пред'явлення регресного позову про відшкодування збитків до співперевізника, на ділянці якого заподіяно шкоду вантажу. У випадку втрати (заподіяння шкоди) вантажу на всьому відрізку шляху, перевізник має право вимагати відшкодування від інших співперевізників, окрім тієї частини збитку, яка припадала на виконуваним ним ділянку перевезення.

При встановленні відповідальності перевізника та співперевізників (у разі пошкодження вантажу) спостерігається ряд труднощів, так як відповідальність визначається за нормами міжнародного договору, що належить до відповідного виду транспорту, або за нормами національного законодавства. Для полегшення встановлення такої відповідальності був розроблений ще один підхід до визначення сфер дії міжнародних конвенцій. Даний підхід характеризується тим, що при змішаному перевезенні кожен з співперевізників несе відповідальність за пошкодження вантажу на власному відрізку перевезень, несучи відповідальність за нормами конвенції, що регулює відносини з діяльності тільки даного виду транспорту (автомобільного, повітряного тощо).

Як зазначає професор А. Калпін «При такому підході при контейнерних мультимодальних перевезеннях в скрутному становищі опиняється вантажоодержувач, на обов'язку якого лежить встановити, на якому відрізку перевезення вантажу допущене його незбереження або відбулися обставини, що викликали затримку в здачі» [9, с. 88].

Сфера дії Роттердамських правил є найобширнішою, так як поширюється на врегулювання відносин пов'язаних з міжнародними мультимодальними перевезеннями та намагається юридично врегулювати сучасну практику міжнародних перевезень, згідно з якою перевезення вантажу різними видами транспорту регулюються одним договором.

При застосуванні Роттердамських правил існує ряд нюансів. За даними Правилами перевізник несе відповідальність за втрату, пошкодження, затримку вантажу тільки за морський період перевезення. Згідно з ст. 26 Конвенції якщо вантаж пошкоджений у період відповідальності перевізника, але саме до моменту його завантаження на судно або тільки після його вивантаження з судна, положення даних Правил не мають переважної сили проти положеннями іншого міжнародного документу [10].

Таким чином, як зазначає Н. Бутакова «Незважаючи на те що Роттердамські правила зачіпають питання регулювання змішаних перевезень, вони не вирішують головну проблему – ідентифікацію відповідальності перевізника на всій протяжності шляху при змішаних перевезеннях» [11].

Отже, можна зробити висновок, що Роттердамські правила являють собою певну альтернативну можливість для учасників мультимодального перевезення отримувати і використовувати систему відповідальності, передбачену даними Правилами.

Розвиток вітчизняних змішаних перевезень зазнає значних труднощів через низький рівень правової урегульованості даного питання.

Необхідно виокремити наступні важливі завдання для подальшого впровадження та розвитку мультимодальних перевезень в Україні:

- застосування до міжнародних мультимодальних перевезень спрощених митних процедур;

- вдосконалення нормативно-правового регулювання мультимодальних перевезень.

Одним з пріоритетних напрямків розвитку законодавства у сфері комбінованих перевезень є розроблення і прийняття закону України «Про мультимодальні перевезення», що у свою чергу сприятиме створенню умов для залучення автоперевізників [12].

При організації мультимодальних перевезень Україна повинна керуватися:

- законодавством про транспорт і законодавством за видами транспорту;
- законодавством, що регулює відносини, пов'язані з перевезенням вантажів і пасажирів у прямому змішаному сполученні;
- міжнародними угодами та конвенціями за видами транспорту.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, робимо висновок, що сучасний стан міжнародних мультимодальних перевезень характеризується їх динамічним зростанням. Значна кількість європейських країн надає вагому роль розвитку даного виду перевезень в межах розвитку транспортних коридорів. Особливо швидкими темпами розвиваються мультимодальні перевезення як результат стабільно зростаючої інтеграції в Європі.

Мультимодальні перевезення – це такий вид перевезення вантажу, при якому використовується два або більше видів транспорту, причому підтвердженням факту укладення договору перевезення і його змісту є єдиний транспортний документ.

Одним з ефективних способів правого регулювання мультимодальних перевезень виступають Роттердамські правила. Як було висвітлено у статті, дані Правила не вирішують всіх проблем мультимодальних перевезень через обмеження регулювання перевезень на морському етапі.

Одним із шляхів вирішення проблеми правового регулювання мультимодальних перевезень є створення універсальної (глобальної) конвенції, яка б охоплювала перевезення всіма видами транспорту.

Список використаної літератури

1. Экономика и организация внешнеторговых перевозок: учебник / под ред. проф. К. В. Холопова. – М. : Юристъ, 2000. – 684 с.
2. Соколова О. Є. Концептуальні засади формування мультимодальної системи перевезення вантажів / О. Соколова // журнал «Наукоємні технології», 2014. – № 1. – С. 114-118.
3. Лимонов Э. Л. Внешнеторговые операции морского транспорта и мультимодальные перевозки / Э. Л. Лимонов. – СПб. : Выбор, 2000. – 416 с.

4. Логистика: управление в грузовых транспортно-логистических системах: учебное пособие / под ред. проф. Л. Б. Миротина. – М. : Юристъ, 2002. – 414 с.
5. Терминология комбинированных перевозок (Terminology on combined transport). / United Nations. – New York and Geneva, 2001. – 69 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.internationaltransportforum.com>.
6. Конвенция ООН о международных смешанных перевозках грузов (Женева 1980 г.) // Международное частное право. Сборник документов. М. : БЕК, 1997. – С. 370-387.
7. United Nations conference on trade and development. Implementation of multimodal transport rules (Geneva, 27 June 2001) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unctad.org/en/Docs/posdtetlbd2.en>.
8. Convention concerning International Carriage by Rail of 9 May 1980 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukpandi.com/fileadmin/uploads/uk-pi/legal/COTIF-1999-e.pdf>.
9. Калпин А. Г. Конвенция ООН о договорах полностью или частично морской перевозке грузов (Роттердамские правила) / А. Г. Калпин // Право. Журнал Высшей школы экономики, 2010. – № 4. – С. 40-57.
10. Конвенция Организации Объединенных Наций о договорах полностью или частично морской международной перевозки грузов. – Нью-Йорк, 2008 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.uncitral.org/uncitral/ru/uncitral_texts/transport_goods/2008_rotterdam_rules.html.
11. Бутакова Н. А. Роттердамские правила: анализ и перспективы применения / Н. А. Бутакова // Гражданское право, 2013. – № 3. – С. 43-46.
12. Собкевич О., Ємельянова О. Щодо шляхів розвитку мультимодальних (комбінованих) перевезень в Україні. Аналітична записка // Інститут стратегічних досліджень. – 2011. – 6 с.

PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF INTERNATIONAL MULTIMODAL TRANSPORT

Kaspruk Oksana

Postgraduate student Taras Shevchenko National University of Kyiv.
Scientific supervisor: I. Zabara, PhD in Law, associate professor.

Abstract. *International experience of arrangement of transportation between the countries involves creating multimodal transport systems, which can significantly increase the volume of traffic, helping to increase the level of international legal cooperation, development of the existing transport corridors and integration of transport infrastructure for international transport systems.*

A new system of several modes of transportations operates in modern conditions. In addition to general use methods appear more advanced, such as multimodal transportation. Currently, there is no official definition of «multimodal transport» in legislation framework and in a number of compatible regulations.

The article analyzes approaches to the definition of multimodal transport and the problems of the legal regime of multimodal transport. The regulations of national legislation and international treaties on transportations are discussed. The article, in particular, gives proposals on harmonization of legal relationship in the airs of interaction of different transport modes and different legal regimes.

Key words: *International carriage of goods, multimodal transportation, national legislation, legal regime international treaty, the Rotterdam rules.*

Referances

1. Ekonomika i organizatsiya vneshnetorgovyih perevozkov: uchebnyk / pod red. prof. K. V. Holopova. – M. : Yurist', 2000. – 684 s.
2. Sokolova O. Ye. Konceptual'ni zasady` formuvannya mul'ty`modal'noyi sy`stemy` perevezennya vantazhiv / O. Sokolova // zhurnal «Naukojemni tehnologii», 2014. – № 1. – S. 114-118.
3. Limonov E. L. Vneshnetorgovyie operatsii morskogo transporta i multimodalnyie perevozki / E. L. Limonov. – SPb. : Vybor, 2000. – 416 s.
4. Logistika: upravlenie v gruzovyih transportno-logicheskikh sistemah: uchebnoe posobie / pod red. prof. L. B. Mirotina. – M. : Yurist', 2002. – 414 s.
5. Terminologiya kombinirovannyih perevozkov (Terminology on combined transport). / United Nations. – New York and Geneva, 2001. – 69 s. [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.international transport forum>.
6. Konventsiya OON o mezhdunarodnyih smeshannyih perevozkah gruzov (Zheneva 1980 g.) // Mezhdunarodnoe chastnoe pravo. Sbornik dokumentov. M. : BEK, 1997. – S. 370-387.
7. United Nations conference on trade and development. Implementation of multimodal transport rules (Geneva, 27 June 2001) [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://unctad.org/en/Docs/posdtetlbd2.en>.
8. Convention concerning International Carriage by Rail of 9 May 1980 [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukpandi.com/fileadmin/uploads/uk-pi/legal/COTIF-1999-e.pdf>.
9. Kalpin A. G. Konventsiya OON o dogovorah polnostyu ili chastichno morskoy perevozke gruzov (Rotterdamskie pravila) / A. G. Kalpin // Pravo. Zhurnal Vysshey shkoly ekonomiki, 2010. – № 4. – S. 40-57.
10. Konventsiya Organizatsii Ob`edinennyih Natsiy o dogovorah polnostyu ili chastichno morskoy mezhdunarodnoy perevozki gruzov. – N-Y, 2008 [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: http://www.uncitral.org/uncitral/ru/uncitral_texts/transport_goods/2008rotterdam_rules.html.
11. Butakova N. A. Rotterdamskie pravila: analiz i perspektivy primeneniya / N. A. Butakova // Grazhdanskoe pravo, 2013. – № 3. – S. 43-46.
12. Sobkevy`ch O., Yemel`yanova O. Shhodo shlyaxiv rozvy`tku mul'ty`modal'ny`x (kombinovany`x) perevezen` v Ukrayini. Analitichna zapy`ska//Insty`tut strategichny`x doslidzhen`. – 2011. – 6 s.

ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ МУЛЬТИМОДАЛЬНЫХ ПЕРЕВОЗОК

Каспрук О. С.

Аспирантка кафедры международного публичного права Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Научный руководитель: кандидат юридических наук, доцент Забара И. Н.

Аннотация. *Международный опыт организации транспортных перевозок между странами сводится к созданию мультимодальных транспортных систем, которые позволяют значительно увеличить объемы перевозок, способствуя повышению уровня международно-правового сотрудничества, развития сети существующих транспортных коридоров и интеграции национальных транспортных инфраструктур в международные транспортные системы.*

В современных условиях существует целая система способов перевозки грузов из одного пункта в другой, кроме способов общего пользования появляются более усовершенствованные, такие как мультимодальные перевозки. В настоящее время в базе нормативно-правового регулирования перевозок отсутствует официальное определение понятия «мультимодальные перевозки» и целого ряда совместных положений.

В статье проведен анализ подходов к определению понятия мультимодальных перевозок. Исследованы проблемы правового режима мультимодальных перевозок. Рассмотрены нормы национального законодательства и нормы основных международных договоров, регулирующих данный вид перевозок. В статье даны предложения по гармонизации правовых отношений в плоскости взаимодействия различных видов транспорта и различных правовых режимов.

Ключевые слова: *международные перевозки грузов, мультимодальные перевозки, национальное законодательство, правовой режим, международный договор, Роттердамские правила.*